

Finansų rinkos dalyvių veikla

Bankų veiklos apžvalga

2021

Bankų veiklos apžvalga
Serija „Finansų rinkos dalyvių veikla“
2021

ISSN 2335-8319 (online)

Leidinį parengė
Bankų ir draudimo priežiūros departamentas

Pasiteirauti:
info@lb.lt
+370 800 50 500

© Lietuvos bankas, 2022
Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius
www.lb.lt

Rinkos dalyviai

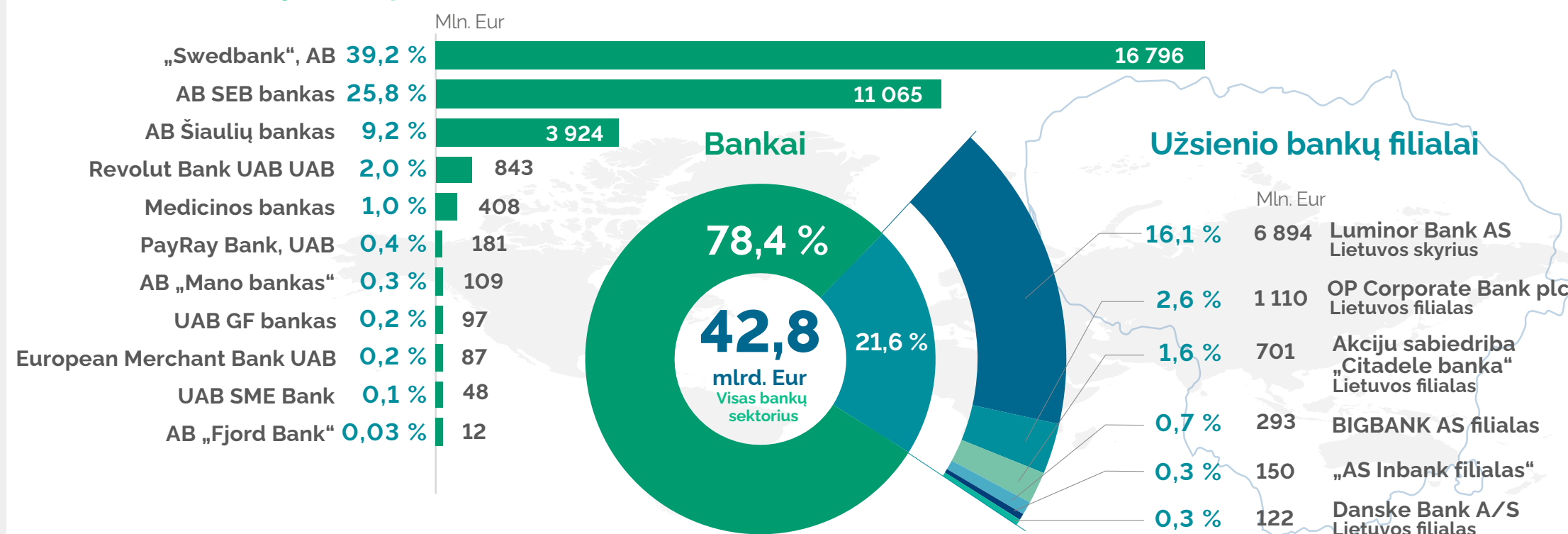
12 Bankų

6 Užsienio bankų filialai

Turtas

Rinkos dalys pagal turta

Veiklos riziką ribojančių reikalavimų vykdymas

Kapitalo pakankamumo rodiklis (KPR)	23,1 % ✓	Padengimo likvidžiuoju turtu (LCR) rodiklis	392 % ✓
Grynojo pastovaus finansavimo rodiklis (NSFR)	207 % ✓	Sveto rodiklis	6,5 % ✓

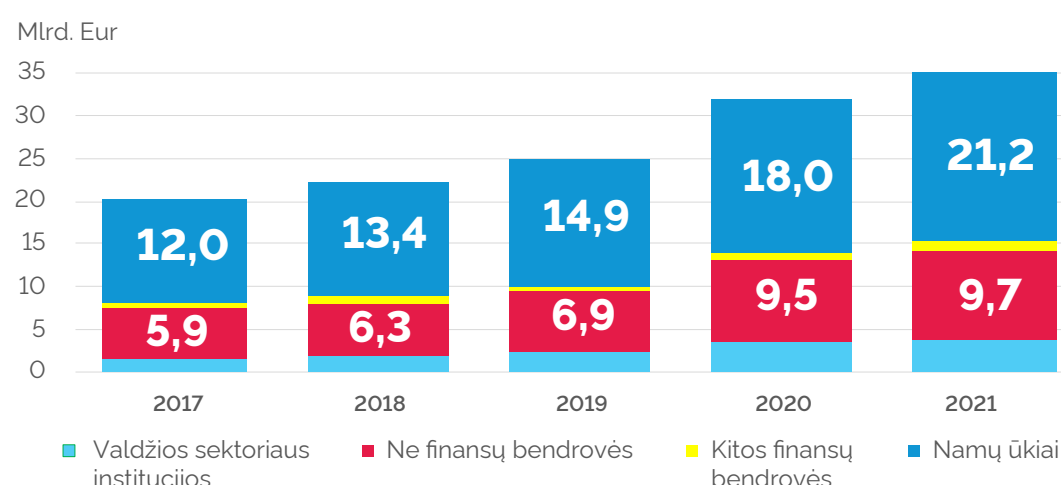
» Bankų kapitalo pakankamumo lygis tebėra aukštas

» Likvidumo situacija tebėra labai gera, daugumoje bankų likvidumas yra netgi perteklinis

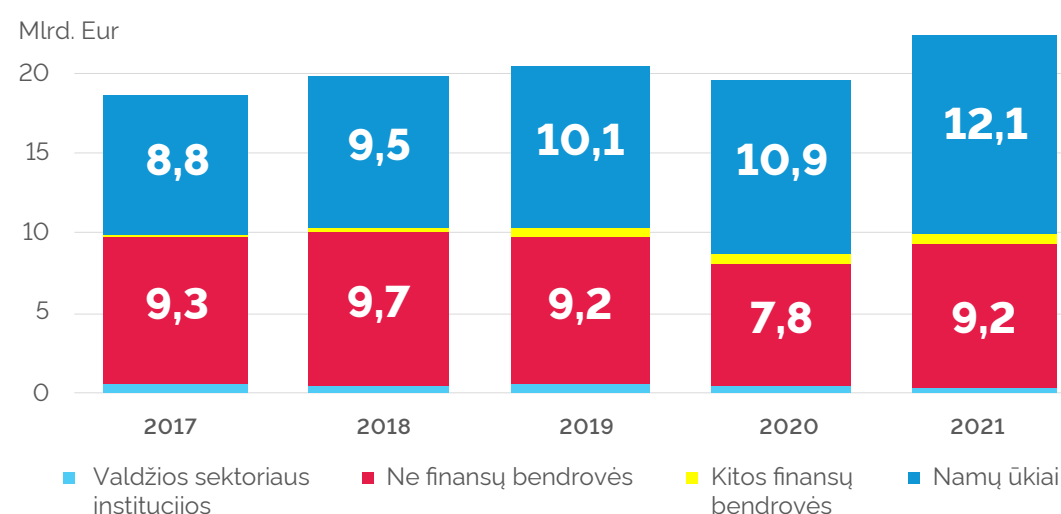
» Sveto rodiklis daugiau nei dvigubai viršija minimalią ribą

Indėlių ir paskolų dinamika Lietuvoje

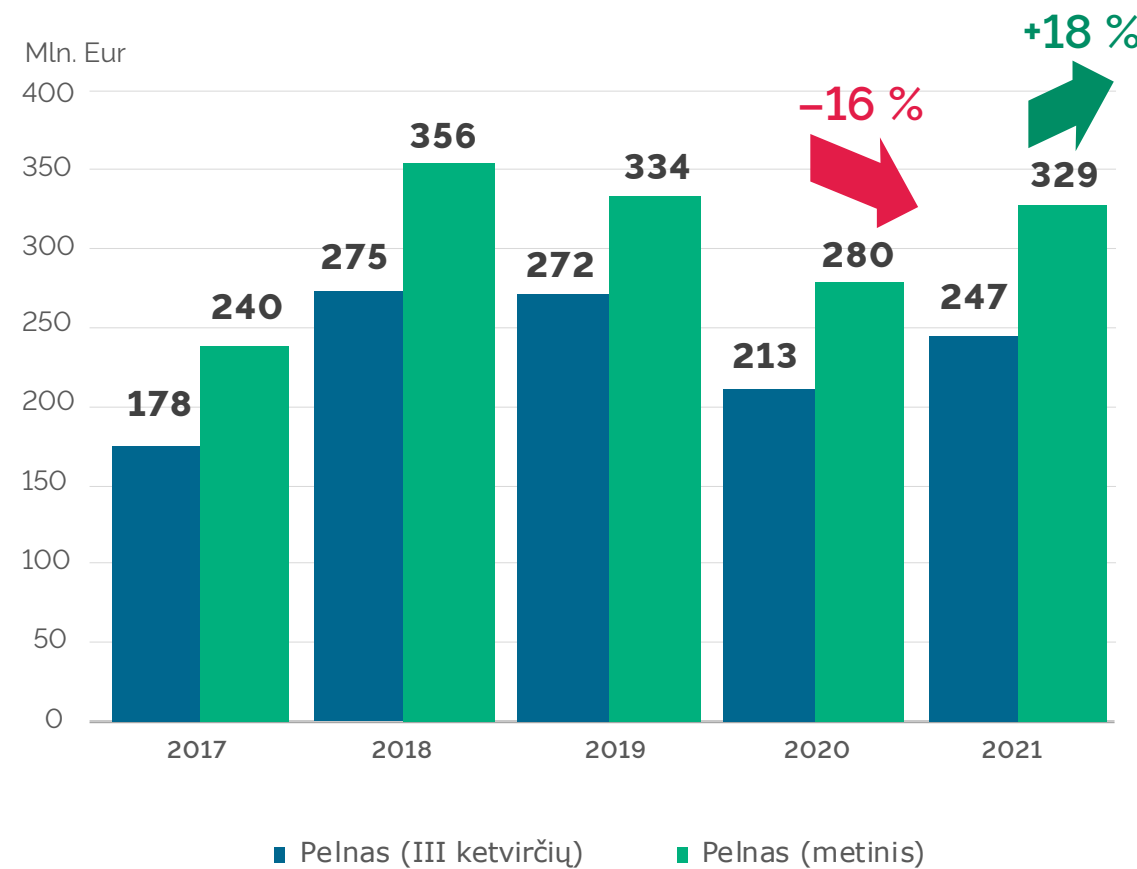
Indėliai

Paskolos

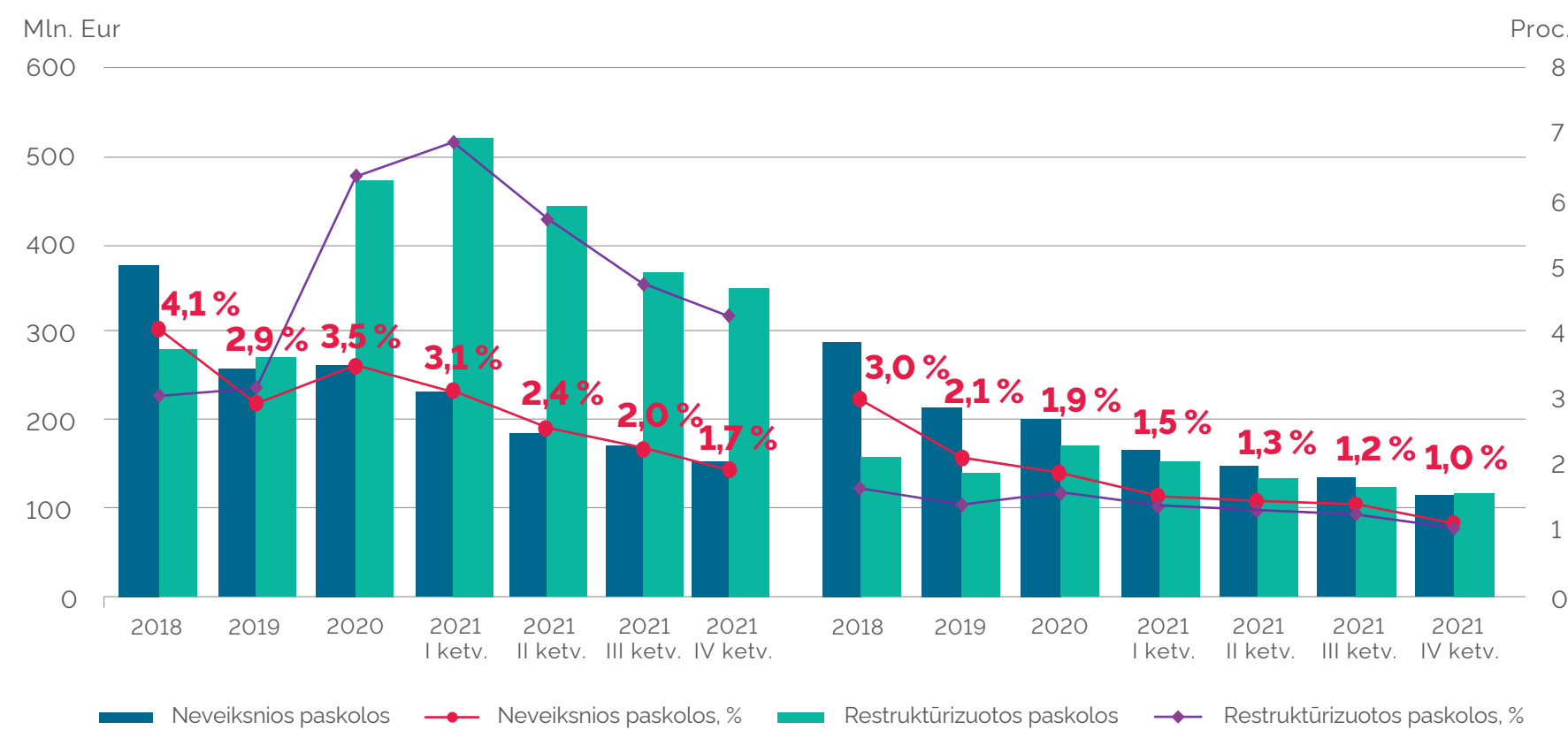

Pelnas

Paskolų kokybė 2018–2021 m.

Ne finansų bendrovės

Turinys

POKYČIAI BANKŲ SEKTORIUJE.....	5
TURTAS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	7
REIKALAVIMŲ VYKDYMAS	8
PASKOLŲ PORTFELIS	11
INDĖLIAI BANKUOSE.....	12
PELNINGUMAS IR VEIKLOS EFEKTYVUMAS.....	13
SUKČIAVIMAI	15
PRIEDAS. PAGRINDINIAI BANKŲ SEKTORIAUS RODIKLIAI	16

2021 m. bankų sektorius sėkmingai atlaikė pandemijos sukeltus iššūkius, tačiau po Rusijos invazijos į Ukrainą susidariusios aplinkybės verčia ir toliau būti itin budriems, atidžiai stebėti sektoriaus likvidumo situaciją, kitus priežiūrinius rodiklius, o prireikus laiku imtis priežiūrinių veiksmų. Itin svarbūs šiuo metu tampa veiklos tęstinumo planavimo, kibernetinės saugos ir pinigų plovimo prevencijos valdymo klausimai.

Nors bankų sektorius ir toliau buvo koncentruotas, tačiau naujieji rinkos dalyviai vis didina turimą turtą ir šiuo metu užima jau 3,2 proc. rinkos pagal turtą (prieš metus – 0,9 % rinkos).

Atskiri bankų veiklos rodikliai reikšmingai gerėjo, o laiku suteikta valstybės pagalba bei verslo adaptyvumas leido bankų sektoriui nepatirti reikšmingesnio kredito rizikos padidėjimo. Sumažėjęs neapibrėžtumas ir veiklos suvaržymas, susiję su COVID-19 pandemija, ir aktyvus būsto kreditavimas lėmė, kad paskolų portfelis 2021 m. reikšmingai išaugo – net 2,9 mlrd. Eur (14,9%). Atitinkamai pagerėjo paskolų portfelių kokybės rodikliai.

Praėjusiais metais toliau didėjo indėliai, nors jų augimo tempas ir buvo mažesnis negu 2020 m. – per metus indėliai išaugo 3,2 mlrd. Eur (10,2%). Po Rusijos invazijos į Ukrainą 2022 m. vasario pabaigoje stebėtas padidėjęs grynųjų pinigų atsiėmimas iš bankomatų ir trumpalaikis indėlių sumažėjimas neturėjo įtakos bankų likvidumo rodikliams, kurie ir toliau buvo geri. Visus 2021 m. bankų sektorius palaikė ir aukštą kapitalo rodiklio lygį.

Bankų sektoriaus pelnas beveik pasiekė prieš pandemiją buvusį lygį: 2021 m. bankai uždirbo 329 mln. Eur (17,6%) daugiau nei 2020 m. Didžiausią įtaką bankų pelno augimui darė atkurtos paskolų vertės sumažėjimo išlaidos.

Praėjusiais metais patirta ir didelio masto bei gerai organizuotų sukčiavimų atakų, nukreiptų į bankų klientus – per metus finansiniai sukčiai iš Lietuvos gyventojų ir įmonių išviliojo 10,2 mln. Eur. Siekdami užkardyti šią veiklą, bankai ėmėsi papildomų veiksmų, o atakas greičiau suvaldyti padėjo glaudus institucijų bendradarbiavimas, kurį koordinavo įsteigtas naujas Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centras. 2022 m. Lietuvos bankas sukčiavimų prevencijai žada skirti daugiau dėmesio.

POKYČIAI BANKŲ SEKTORIUJE

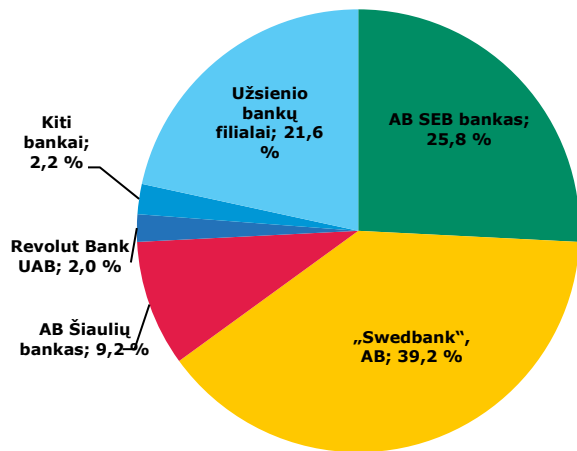
2022 m. sausio 1 d. duomenimis, šalyje banko arba specializuoto banko licencijas turėjo 12 bankų, o kaip užsienio bankų filialai veikė 6 bankai.

2021 m. išduotos 2 specializuoto banko licencijos: 2021 m. pradžioje specializuoto banko licencija buvo išduota UAB „SME Digital Financing“ (jau pradėjo veiklą kaip SME bank, UAB), o 2021 m. spalio mėn. pabaigoje – Saldo Finance UAB, ir tai buvo jau aštuntoji specializuoto banko licencija, išduota Lietuvoje.

2021 m. gruodžio mėn. Europos Centrinis Bankas (ECB), Lietuvos banko teikimu, pakeitė Revolut Bank UAB specializuoto banko licenciją į banko licenciją, taip pat atsižvelgė į „Crius LT“, UAB, prašymą ir atšaukė šiai bendrovei išduotą specializuoto banko licenciją, tad šiuo metu šalyje veikia 6 bankai ir 6 specializuoti bankai.

Bankų sektorius vis dar yra koncentruotas, tačiau naujieji rinkos dalyviai nuosekliai didina turimą turtą ir sudaro didesnę konkurenciją. Didžiausi bankai „Swedbank“, AB, ir AB SEB bankas užima 65 proc. rinkos. Užsienio bankų filialai, tarp kurių dominuoja Luminor Bank AS Lietuvos skyrius, užima 21,6 proc. rinkos.

1 pav. 2022 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikę bankai ir užsienio bankų filialai pagal turta

Šaltinis: Lietuvos bankas.

1 lentelė. Nauji bankų sektoriaus dalyviai 2018–2021 m. ir jų būsena

Pavadinimas	*	Būsena
Revolut Bank UAB	B	Išduota licencija 2018 m., pradėjo veiklą 2020 m.
AB „Mano bankas“	SB	Išduota licencija 2018 m., pradėjo veiklą 2019 m.
UAB GF bankas	SB	Išduota licencija 2019 m., pradėjo veiklą 2020 m.
European Merchant Bank UAB	SB	Išduota licencija 2018 m., pradėjo veiklą 2019 m.
AB „Fjord Bank“	SB	Išduota licencija 2019 m., pradėjo veiklą 2020 m.
PayRay Bank, UAB	B	Išduota licencija 2019 m., pradėjo veiklą 2020 m.
„AS Inbank filialas“	Filialas	Išteigtas filialas, pradėjo veiklą 2019 m.
„Crius LT“, UAB	-	Išduota licencija 2020 m., atšaukta licencija 2021 m.
UAB „SME Digital Financing“	SB	Išduota licencija 2021 m., pradėjo veiklą 2021 m.
Saldo Finance UAB	SB	Išduota licencija 2021 m., veiklos dar nepradėjo

Šaltinis: Lietuvos bankas.

*B – bankas, *SB – specializuotas bankas.

Per pastaruosius keletą metų veiklą pradėję 2 bankai ir 5 specializuoti bankai šiuo metu užima jau 3,2 proc. rinkos pagal turta, nors prieš metus tesiekė 0,9 proc. rinkos, taigi ir jų vaidmuo rinkoje vis didėja. Pastebima, kad naujieji rinkos dalyviai daugiau aktyvūs mokėjimų ir vartojimo kredito segmentuose, tad šiose srityse konkurencija yra stipresnė. Banko veiklos licenciją gavę bankai aktyvesnę veiklą pradeda ne iš karto, o kaip rodo patirtis, pasiruošimas realiai bankinei veiklai užtrunka dar iki vienu metų, pavyzdžiui, kai kurių naujų rinkos dalyvių veiklos pradžia vėlino COVID-19 pandemijos įtaka.

Šiuo metu Lietuvos bankas kartu su ECB nagrinėja septynias paraiškas gauti specializuoto banko licenciją.

Nuo 2017 m. licencijavimo procesą pradėjo daugiau kaip 20 potencialių rinkos naujokų, siekusių banko ar specializuoto banko licencijos: iš jų licencijos buvo suteiktos 9 naujokams. Bankų ir specializuotų bankų licencijavimo procese svarbus vaidmuo tenka ECB, jis priima galutinį sprendimą dėl licencijos suteikimo ar nesuteikimo. Pažymėtina, kad suteikiant licenciją siekiama, jog rinkoje nebūtų nepageidautinų dalyvių, jei tai prieštarautų nacionalinio saugumo interesams, taip pat būtina, kad nauji rinkos dalyviai veiktų saugiai ir vykdytų realią veiklą, kad veiktų Lietuvos Respublikos rinkoje, taip pat ypač svarbu, kad veikla būtų pagrįsta tvaraus augimo planais.

2021 m. nagrinėtų paraiškų vertinimas buvo nutrauktas dėl nepakankamo kapitalo, netvaraus veiklos modelio, dėl akcininkų neatitikties teisės aktuose nustatytiems reikalavimams.

TURTAS IR ĮSIPAREIGOJIMAI

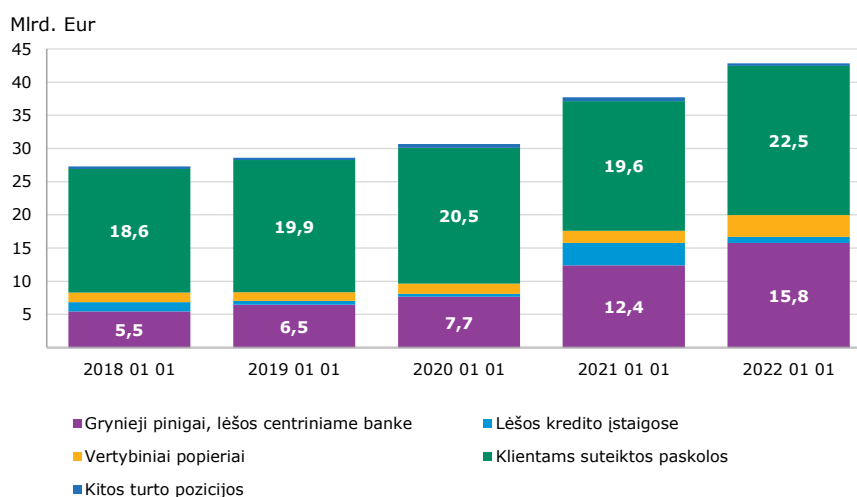
2021 m. bankuose toliau augo indėliai, o šie gauti išteklių buvo panaudoti smarkiai ūgtelėjusiam skolinimui, skolos vertybinių paskolų portfelio didinimui, dalis buvo nukreipta į lėšas Lietuvos banke. Bankų turtas per metus išaugo 5,1 mlrd. Eur (13,5 %) – iki 42,8 mlrd. Eur¹.

Klientams suteiktų paskolų, kurios yra didžiausią bankų turto dalį sudarantis turto straipsnis, grynoji vertė padidėjo 2,9 mlrd. Eur (14,9 %) – iki 22,5 mlrd. Eur, o bankų turta sudaranti paskolų portfelio dalis per metus ūgtelėjo nedaug – 0,6 proc. punkto (iki 52,5 %) (plačiau apie paskolas žr. skyriuje „Paskolų portfelis“).

2021 m. bankų lėšos centriniame banke išaugo 3,3 mlrd. Eur (27,6 %) – iki 15,3 mlrd. Eur, taip pat bankai turėjo beveik 0,5 mlrd. Eur grynujų pinigų. Ir nors lėšos kitose kredito įstaigose sumažėjo 2,4 mlrd. Eur (71,9 %) – iki 0,9 mlrd. Eur, tačiau per metus bankų bendros likvidžiosios lėšos padidėjo dar 0,9 mlrd. Eur – iki 16,7 mlrd. Eur. Taigi likvidžiosios lėšos bankuose sudaro antrą pagal dydį bankų turto dalį – net 39 proc. jo laikoma grynujų pinigų, lėšų centriniame banke ar kitose kredito įstaigose forma.

Skolos vertybiniai popieriai per metus padidėjo 1,3 mlrd. Eur (73 %) ir sudarė 3,2 mlrd. Eur (7,4 % bankų turto).

2 pav. Bankų sektoriaus turto dinamika
(2018 m. sausio 1 d.–2022 m. sausio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Įsipareigojimai didėjo dėl augusių indėlių. 2021 m. indėliai padidėjo 3,2 mlrd. Eur (10,2 %) – iki 35,1 mlrd. Eur. Klientų indėliai yra pagrindinis bankų finansavimosi šaltinis ir sudarė 87,6 proc. bankų įsipareigojimų (plačiau apie indėlius žr. skyriuje „Indėliai bankuose“).

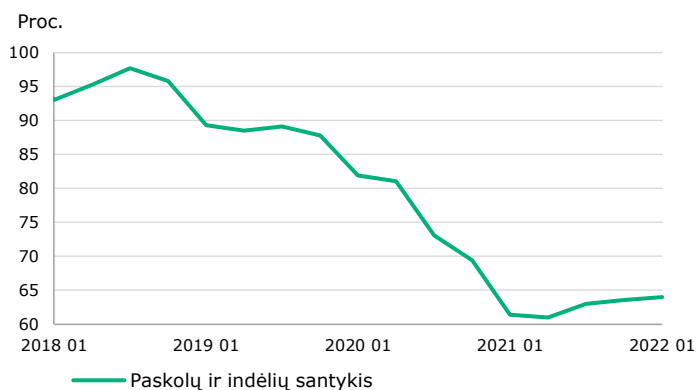
Dėl dviejų bankų aktyvaus dalyvavimo ECB vykdomose tikslinėse ilgesnės trukmės refinansavimo operacijose centrinio banko indėliai per metus padidėjo nuo 0,2 mlrd. iki 1,6 mlrd. Eur (4 % visų įsipareigojimų). Įsipareigojimai kredito įstaigoms (daugiausia patronuojančiosioms) tesudarė 1,0 mlrd. Eur (2,4 % visų įsipareigojimų).

Spartus paskolų augimas nulėmė paskolų ir indėlių santykio padidėjimą. Išaugus paskoloms, nemažėjo pastaruosius keletą metų mažėjęs paskolų ir indėlių santykis: 2022 m. sausio 1 d. duomenimis,

¹ Apžvalga parengta pagal neaudituosius duomenis. Sistemos dalyviams dėl šios ar kitų svarbių priežasčių pakoregavus ataskaitas, apžvalgos duomenys po šios datos gali būti atnaujunami.

paskolų ir indėlių santykis buvo 64 proc. – per metus išaugo 2,6 proc. punkto. Tačiau tokia ganėtinai maža rodiklio reikšmė rodo, kad bankai turi daug išteklių kreditavimo veiklai.

3 pav. Paskolų ir indėlių santykio dinamika
(2018 m. sausio 1 d.–2022 m. sausio 1 d.)

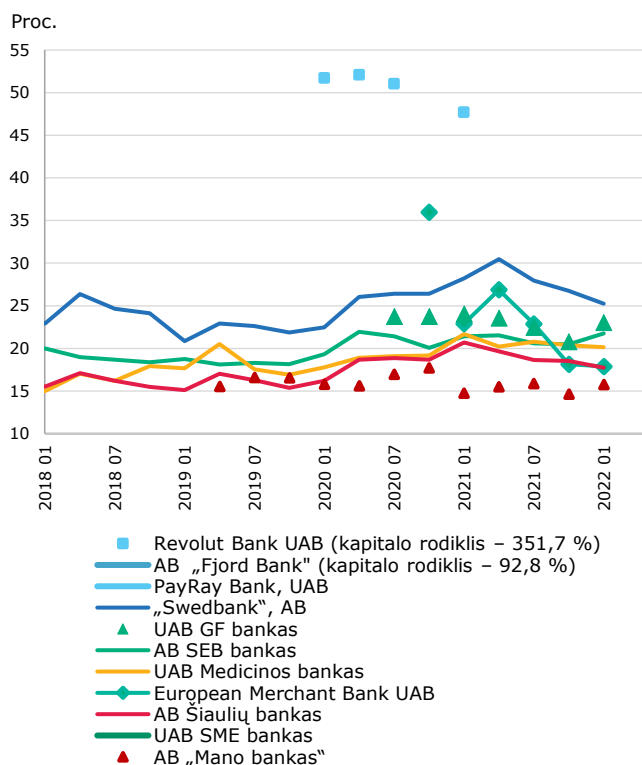
Šaltinis: Lietuvos bankas.

REIKALAVIMŲ VYKDYMAS

Bankų kapitalo pakankamumo lygis visus 2021 m. ir toliau buvo aukštas. Bankų sektoriaus kapitalo pakankamumo rodiklis dėl 7,5 proc. išaugusių rizikos pozicijų sumažėjo nedaug: nuo 23,98 iki 23,12 proc. Lietuvoje veikiančiuose bankuose toliau dominuoja tik aukščiausio lygio kapitalo priemonės: bendro 1 lygio nuosavo kapitalo (CET1) rodiklis sudarė net 22,82 proc.

Tvarų bankų kapitalo pakankamumo rodiklio užtikrinimą lėmė tai, kad bankų akcininkai 2020 m. didžiąją dalį uždirbto pelno skyrė bankų kapitalui stiprinti. Atsižvelgdami į ECB 2020 m. pabaigos rekomendaciją (visiems bankams apsvarstyti galimybę nepaskirstyti dividendų ir nustatyti ribojimus dividendų mokėjimui iš sukaupto 2019–2020 m. pelno; bankų, ketinančių mokėti dividendus, veikla turi būti pelninga, o kapitalo raida stabili, dividendų mokėjimas turi būti suderinamas su kompetentinga priežiūros institucija), praėjusiais metais dividendus už 2020 m. mokėjo tik du ECB tiesiogiai prižiūrimi bankai (AB SEB bankas – 47 mln. Eur (50 % 2020 m. pelno) ir AB Šiaulių bankas – 3,3 mln. Eur (7,7 % 2020 m. pelno), o visi kiti bankai nutarė dividendų nemokėti. Taip bankų kapitalas buvo sustiprintas beveik 182 mln. Eur, ir tai sudarė apie 7,8 proc. tuometinės kapitalo bazės.

4 pav. Bankų kapitalo pakankamumo rodikliai (2018 m. sausio 1 d.–2022 m. sausio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

2 lentelė. Bankų kapitalo pakankamumo rodikliai ir Lietuvos banko nustatyti reikalavimai (2021 m. sausio 1 d.–2022 m. sausio 1 d.)

Pavadinimas	Faktinė reikšmė, proc.		Reikalavimas, proc.**
	2021 01 01*	2022 01 01	
„Swedbank“, AB	28,2	25,2	9,8
AB SEB bankas	21,4	21,8	10,0
AB Šiaulių bankas	20,7	17,8	9,6
Revolut Bank UAB	47,7	351,7	11,2
UAB Medicinos bankas	21,7	20,1	9,8
PayRay Bank, UAB	77,6	31,5	8,0**
AB „Mano bankas“	14,8	15,8	10,1
UAB GF bankas	24,1	23,0	8,0**
European Merchant Bank UAB	22,9	17,9	10,3
UAB SME Bank	-	16,4	8,0**
AB „Fjord Bank“	134,2	92,8	8,0**
Bankų sektorius	24,0	23,1	-

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Pastabos: nurodyti kapitalo reikalavimai apima 1 ir 2 ramsčių reikalavimus. Priežiūrą vykdytys Lietuvos bankas bei ECB reikalavimus įvertina ir nustato kartą per metus.

* 2021 m. bankų akcininkams visuotinių akcininkų susirinkimų metu priėmus sprendimus neišmokėti dalies 2020 m. pelno dividendais, 2021 m. sausio 1 d. bankų kapitalo rodikliai buvo perskaičiuoti.

** 2020–2021 m. veiklą pradėjusiems bankams 2 ramsčio reikalavimai pirmą kartą bus nustatyti 2022–2023 m.

Visi bankai vykdė jiems nustatytus kapitalo pakankamumo reikalavimus, nurodytus 2 lentelėje. Šiuo metu jiems taikomas 8,0 proc. bendro kapitalo pakankamumo reikalavimas (1 ramsčio kapitalo reikalavimas, angl. *Pillar I*) ir individualiai nustatomas 2 lygio papildomo kapitalo reikalavimas (2 ramsčio kapitalo reikalavimas, angl. *Pillar II*). Reaguodami į koronaviruso protrūkį, dar 2020 m. kovo mėn. ECB ir Lietuvos bankas leido tiesiogiai priežiūrimoms institucijoms laikinai nesilaikyti rekomenduojamo 2 ramsčio kapitalo (angl. *Pillar II guidance, P2G*) reikalavimo ir jungtinio kapitalo rezervo reikalavimo, o šis leidimas buvo pratęstas iki 2022 m. pabaigos. Jungtinį kapitalo rezervą sudaro kapitalo apsaugos (2,5 %), anticiklinio kapitalo (0,0 %) ir kitų sisteminės svarbos įstaigų (1,0–2,0 %) rezervo reikalavimai.

Lietuvos bankų sektorius būdingas ir aukštas sverto rodiklio lygis. 2022 m. sausio 1 d. duomenimis, sverto rodiklis sudarė 6,46 proc. ir daugiau nei dvigubai viršijo minimalią ribą (3 %). Nors šiam rodikliui dėl augančio bankų turto ir toliau buvo būdinga mažėjimo tendencija (2021 m. sumažėjo 0,98 proc. p.), tai nevertinama kaip realus sverto rizikos didėjimas, nes augo tik nerizikingų grupių turtas (lėšos centiniame banke ar patrunuojančiose kredito įstaigose).

2021 m. bankų likvidumo situacija tebebuvo labai gera, daugumoje bankų likvidumas yra netgi perteklinis. Visuose bankuose likvidumas buvo aukštas, tačiau mažiesiems bankams tenka konkuruoti pritraukiant gyventojų indėlius, o didiesiems bankams ir toliau yra ypač aktualus perteklinio likvidumo valdymo išlaidų sumažinimas. 2021 m. ir per ketvirtąjį ketvirtį bankų sektoriaus padengimo likvidumui turto rodiklis (angl. *liquidity coverage ratio, LCR*), didiesiems bankams metų pabaigoje atlikus likvidumo valdymo operacijas, dėl kurių gana reikšmingai keitėsi LCR rodiklis, sumažėjo iki 392 proc. Bankų LCR rodiklis beveik keturis kartus

viršijo nustatytą minimumą ir toliau buvo vienas didžiausių euro zonoje. Indėlių didėjimo tempui viršijant paskolų augimą, likvidumo atsarga bankuose augo ir ketvirtąjį ketvirtį, ir visus 2021 m.

3 lentelė. Bankų padengimo likvidžiuoju turto rodikliai

(2021 m. sausio 1 d.–2022 m. sausio 1 d.)

Pavadinimas	2021 01 01	2022 01 01
„Swedbank“, AB	1 070,74	431,41
AB SEB bankas	657,13	338,44
AB Šiaulių bankas	283,06	246,78
Revolut Bank UAB	857,11	904,60
UAB Medicinos bankas	531,68	570,14
PayRay Bank, UAB	1 566,29	3 616,69
AB „Mano bankas“	150,73	193,37
UAB GF bankas	59 500,00	48 800,00
European Merchant Bank UAB	172,00	174,78
UAB SME Bank	–	1 855,50
AB „Fjord Bank“	7 213,00	3 361,00
Bankų sektorius	743,25	392,28

Šaltinis: Lietuvos bankas.

2021 m. (pradedant 2021 m. liepos 1 d. duomenimis) įsigaliojo dar vienas privalomas vykdyti likvidumo reikalavimas: grynojo pastovaus finansavimo rodiklis (angl. *net stable funding ratio*, NSFR), kurio reikšmė turi būti ne mažesnė kaip 100 proc. NSFR parodo kredito įstaigų likvidumą ilgesniuoju laikotarpiu, tai yra bankai privalo turėti pakankamai pastovaus finansavimo, kad jo pakaktų finansavimo poreikiams patenkinti vieniems metams tiek įprastomis, tiek nepalankiomis sąlygomis. Visi bankai su pakankamu rezervu vykdė NSFR, o bankų sektoriaus NSFR, toliau augant stabiliam finansavimui, per ketvirtąjį ketvirtį padidėjo nuo 194 iki 207 proc. ir buvo du kartus didesnis, nei reikalaujama. Mažesnieji bankai, siekdami pritraukti terminuotųjų gyventojų indėlių, moka didesnes – iki 1,2 proc. (už 12 mėn. terminuotuosius indėlius) siekiančias palūkanas, o didiesiems bankams indėlius pavyksta pritraukti net ir mokant nedideles palūkanas arba jų visiškai nemokant.

4 lentelė. Bankų grynojo pastovaus finansavimo rodikliai

(2021 m. liepos 1 d.–2022 m. sausio 1 d.)

Pavadinimas	2021 07 01	2022 01 01
„Swedbank“, AB	231,64	239,53
AB SEB bankas	181,36	186,58
AB Šiaulių bankas	143,00	145,00
Revolut Bank UAB	3 943,71	3 478,24
UAB Medicinos bankas	173,32	187,51
PayRay Bank, UAB	116,90	164,80
AB „Mano bankas“	167,28	178,95
UAB GF bankas	131,00	128,90
European Merchant Bank UAB	203,00	170,00
UAB SME Bank	161,00	135,00
AB „Fjord Bank“	207,61	195,82
Bankų sektorius	199,87	207,03

Šaltinis: Lietuvos bankas.

PASKOLŲ PORTFELIS²

PASKOLŲ PORTFELIO POKYČIAI

Dėl mažėjančio su COVID-19 pandemijos valdymu susijusio neapibrėžtumo ir veiklos suvaržymų bei besibaigiančių valstybės pagalbos priemonių augęs verslo kreditavimas kartu su vis dar aktyviu būsto kreditavimu užtikrino reikšmingą bankų sektoriaus paskolų portfelio augimą.

2021 m. paskolų ir kitų išankstinių mokėjimų portfelis padidėjo beveik 1,5 mlrd. Eur (6,8 %) – iki 22,9 mlrd. Eur. **Be pozicijų kredito įstaigose ir centriniuose bankuose** (toliau – paskolų portfelis), kurios 2021 m. labai sumažėjo, **paskolų portfelis išaugo net 2,9 mlrd. Eur (14,9 %) – iki 22,5 mlrd. Eur.**

Didžiausią bankų paskolų portfelio dalį (53,7 %) sudarančios paskolos namų ūkiams per metus padidėjo 1,2 mlrd. Eur (10,8 %) – iki 12,1 mlrd. Eur. Tokį namų ūkių paskolų portfelio augimą lėmė aktyvus būsto paskolų teikimas: per metus būsto paskolos išaugo 1 mlrd. Eur (11,4 %) – iki 9,8 mlrd. Eur. Nors būsto paskolų segmente dominuoja trys didieji rinkos dalyviai (jų turima dalis sudaro 92,6 %), tačiau vis labiau įsitraukia ir kiti rinkos dalyviai (per metus jų dalis išaugo 1,9 proc. p.). 2021 m. pirmąjį ketvirtį mažėjęs, vartojimo paskolų portfelis per kitus tris ketvirčius užtikrino 15,3 proc. augimo tempą ir 1,1 mlrd. Eur portfelio dydį, o aktyvesni buvo besispecializuojantys šiame segmente mažieji bankai.

Kita reikšminga bankų paskolų portfelio dalis – paskolos ne finansų bendrovėms (41,1 % portfelio) – 2021 m. išaugo 1,4 mlrd. Eur (18,4 %) – iki 9,2 mlrd. Eur. Iš dalies (apie 0,45 mlrd. Eur) šiam pokyčiui įtakos turėjo vienos lizingo bendrovės portfelio perkėlimas į užsienio banko filialo balansą. Ankstesniais metais verslo paskolų portfelis mažėjo dėl neapibrėžtumo, susijusio su COVID-19 sukelta krize, tačiau, situacijai stabilizuojantis ir gerėjant lūkesčiams, atsirado tiek lėšų poreikis, tiek galimybės jį patikimiau įvertinti, todėl kreditavimo veikla atsigavo. Tam įtakos taip pat turėjo ir besibaigianti valstybės pagalba (tiek susijusi su tiesioginiais kreditais, tiek su mokesčių atidėjimu). Daugiausia augo paskolos įmonėms, veikusioms didmeninės ir mažmeninės prekybos bei nekilnojamojo turto (po daugiau kaip 0,3 mlrd. Eur), apdirbamosios gamybos (daugiau kaip 0,2 mlrd. Eur) sektoriuose. Bendra bankų kreditavimo įsipareigojimų ne finansų bendrovėms vertė padidėjo nedaug (1,4 %) ir sudarė beveik 2,8 mlrd. Eur. Panašiu tempu augo paskolos tiek didelėms, tiek mažoms ir vidutinėms įmonėms. Spartų paskolų augimą demonstravo tiek didieji rinkos dalyviai, tiek mažieji, neseniai į rinką įžengę bankai. Reikšmingai sumažėjo tik vieno rinkos dalyvio, kuris jau anksčiau paskelbė apie išėjimą iš rinkos, verslo portfelis.

Paskolų finansų bendrovėms (išskyrus kredito įstaigas) portfelis per metus išaugo 303 mln. – iki 829 mln. Eur. Be įprastinio lizingo bendrovių kreditavimo, didelę įtaką kitoms finansų bendrovėms suteiktų paskolų pokyčiui turėjo iki šiol Lietuvos bankų sektoriui nebūdingas investicinių fondų kreditavimas.

Valdžios sektoriaus portfelis per metus padidėjo tik 6 mln. – iki 348 mln. Eur, jo dalis sumenko iki 1,6 proc. bendro paskolų portfelio.

PASKOLŲ PORTFELIO KOKYBĖ

Besistabilizuojanti situacija ir mažėjantis neapibrėžtumas, susiję su COVID-19, lėmė gerėjusius verslo paskolų, o kartu ir viso paskolų portfelio kokybės rodiklius.

2020 m. augusi dalis restruktūrizuotų (angl. *forborne*) paskolų, daugiausia dėl su COVID-19 pandemijos susijusių paskolų pertvarkymų (įmokų atidėjimų), 2021 m. nuosekliai mažėjo (sumažėjo 0,9 proc. p.) – iki 2,2 proc. viso paskolų portfelio. Toliau mažėjo ir daugiau nei 30 d. pradelstų paskolų dalis: ne finansų bendrovių segmente pradelsimai sumažėjo 0,2 proc. punkto (iki 0,5 %), o namų ūkių segmente – 0,3 proc. punkto (iki 0,7 %).

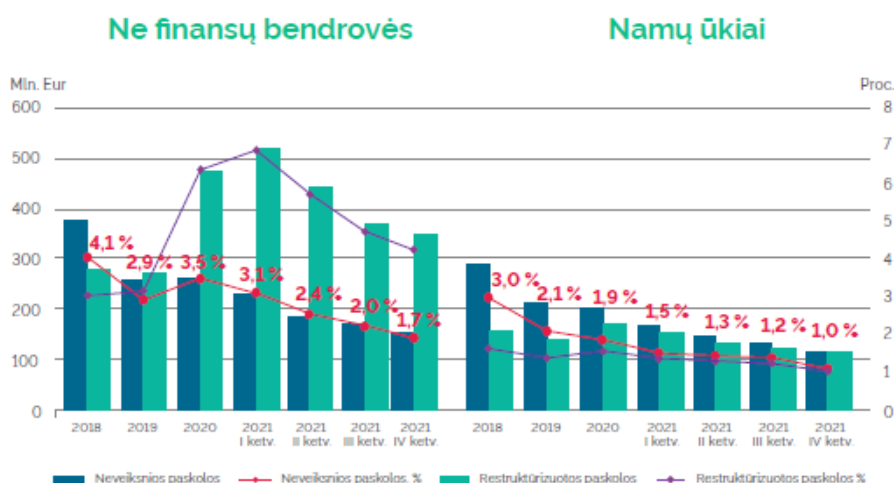
² Įskaitant išperkamosios nuomos (lizingo) portfelį.

2021 m. bankai fiksavo mažesnę verslo paskolų, kurių kredito rizika nuo pirminio pripažinimo reikšmingai padidėjo, apimtį: jų dalis sumažėjo 2,6 proc. punkto ir sudarė 9,0 proc. viso verslo paskolų portfelio. Šio rodiklio mažėjimui įtakos turėjo ir augusi skaičiavimo bazė (bendras verslo paskolų portfelis). Tokių paskolų dalis sumažėjo 0,2 proc. punkto ir sudarė 8,3 proc. namų ūkių portfelio.

Paskolų, kurių kredito rizika nuo pirminio pripažinimo reikšmingai padidėjo, ir restruktūrizuotų paskolų kitimo tendencijos taip pat rodo, kad tiesioginė koronaviruso pandemijos įtaka paskolų kokybei buvo trumpalaikė.

Neveiksnių skolos priemonių dalis sumažėjo 0,62 proc. punkto – iki 0,66 proc., o tokių skolos priemonių balansinė vertė buvo 42 proc. mažesnė nei metų pradžioje. Neveiksnių paskolų (be pozicijų kredito įstaigose ir centriniuose bankuose) dalis sumažėjo 0,98 proc. punkto – iki 1,23 proc. Ne finansų bendrovių neveiksnių paskolų apimtis sumažėjo 44 proc. ir sudarė 1,7 proc. verslo paskolų portfelio, namų ūkių – atitinkamai 40 ir 1,0 proc. atitinkamo portfelio. Geresniems rodikliams įtakos turėjo tiek augusi skaičiavimo bazė (paskolų portfelis), tiek paskolų nurašymai.

5 pav. Paskolų portfelio kokybė
(2018 m. sausio 1 d.–2022 m. sausio 1 d.)

Paskolų ir specialiųjų atidėjinių santykis sumažėjo 0,37 proc. punkto ir metų pabaigoje sudarė 0,77 proc., o neveiksnių paskolų padengimo specialiaisiais atidėjimais rodiklis – atitinkamai 1,3 proc. punkto ir 30,2 proc. (verslo – 35,7 %, gyventojų – 23,6 %).

INDĖLIAI BANKUOSE

2021 m. indėliai toliau augo, bet mažesniu tempu negu 2020 m. Praėjusiais metais indėliai bankuose išaugo 3,2 mlrd. Eur, arba 10,2 proc., ir metų pabaigoje sudarė 35,1 mlrd. Eur.

Visą indėlių augimą nulėmė didžiausia indėlių dalis – namų ūkių indėliai: jie padidėjo 3,2 mlrd. Eur (18 %) – iki 21,2 mlrd. Eur ir, 2022 m. sausio 1 d. duomenimis, sudarė 60,4 proc. visų indėlių. Ne finansų bendrovių indėlių augimą (0,2 mlrd. Eur, arba 2,6 %) ir kitų finansų bendrovių indėlių augimą (0,3 mlrd. Eur, arba 40,4%) nusvėrė sumažėję valdžios sektoriaus indėliai (beveik 0,6 mlrd. Eur, arba 15,4 %). Pastarųjų dviejų segmentų indėliams paprastai būdingi didesni svyravimai.

Namų ūkių indėlių tolesnį augimą galima paaiškinti tarp gyventojų vyraujančiu netikrumu dėl ateities ir siekiu sukaupti lėšų nenumatytiems atvejams. Tradiciškai paskutinį ketvirtį indėlių prieaugis buvo didžiausias – 2021 m. ketvirtąjį ketvirtį visi indėliai padidėjo 1,7 mlrd. Eur (5,2 %) dėl iki metų pabaigos įvykstančių atsiskaitymų su tiekėjais, pervedamų atlyginimų ir jų priedų.

Visą indėlių prieaugį 2021 m. lėmė išaugę indėliai iki pareikalavimo – jie padidėjo 3,3 mlrd., o terminuotojų indėlių likutis bankuose per metus sumažėjo 73 mln. Eur. Einamieji indėliai sudarė net 88,2 proc. visų indėlių bankuose. Už šiuos indėlius bankai nemoka palūkanų arba tam tikrais atvejais netgi taiko neigiamas palūkanų normas, bet už juos moka indėlių draudimo įmokas. Be to, neturėdami kaip efektyviai panaudoti visų lėšų, bankai jas laiko Lietuvos banke ar kitose kredito įstaigose ir už jas mokamų palūkanų norma yra neigiamo dydžio, taigi taip bankai patiria turto laikymo išlaidų.

PELNINGUMAS IR VEIKLOS EFEKTYVUMAS

Nepaisant nesibaigiančios pasaulinės koronaviruso pandemijos ir karantino ribojimų šalyje, bankų sektorius 2021 m. dirbo pelningai ir beveik pasiekė prieš pandemiją buvusį pelningumą: didžiausią įtaką bankų pelno augimui darė atkurtos paskolų vertės sumažėjimo išlaidos. 2021 m. Lietuvos bankų sektorius, neaudituotais duomenimis, uždirbo 329 mln. Eur pelno – 17,6 proc. daugiau pelno nei 2020 m. ir beveik siekė prieš pandemiją buvusį pelną (2019 m. bankų sektoriaus pelnas buvo 334 mln. Eur).

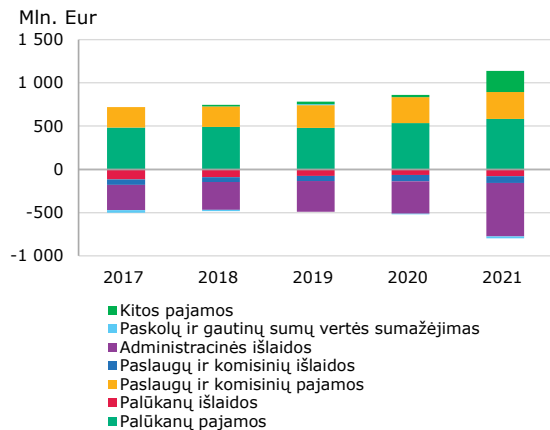
Pelningai praėjusiais metais dirbo 12 bankų ir užsienio bankų filialų, nuostolingai – 5. Visi nuostolingai dirbę bankai bendrai patyrė 8,3 mln. Eur nuostolį, o seniai veikiantys bankai dirbo pelningai – daugelio jų pelnas, palyginti su 2020 m., ūgtelėjo. Pastebėtina, kad visi nuostolingai dirbantys rinkos dalyviai nuostolingai dirbo ir 2020 m., ir jie visi bankinę veiklą pradėjo palyginti neseniai – per pastaruosius keletą metų, todėl jų išlaidos vis dar viršija gaunamas pajamas.

Bankai uždirbo mažiau grynujų palūkanų pajamų, tam didžiausią įtaką darė didėjančios palūkanų išlaidos, susijusios su perteklinio likvidumo valdymo sąnaudomis dėl augančių indėlių. 2021 m. grynosios palūkanų pajamos buvo 4,8 mln. Eur (0,9 %) mažesnės negu 2020 m. ir sudarė 521,2 mln. Eur. Nors bankų palūkanų pajamos šiek tiek ūgtelėjo (9,7 mln. Eur, arba 1,6 %) ir sudarė 618 mln. Eur, tačiau grynosioms palūkanų pajamoms ir toliau didžiausią neigiamą įtaką daro vis didėjančios palūkanų išlaidos. Jos 2021 m. išaugo dar 14,5 mln. Eur (17,6 %) – iki 96,8 mln. Eur. Palūkanų išlaidų didėjimui svarią įtaką turi išliekanti tendencija, kad jau kelerius metus sparčiai didėja palūkanų išlaidos, mokamos už perteklinį likvidumą (taikomos neigiamos palūkanos už likvidžiąsias lėšas Lietuvos banke, lėšas kitose kredito įstaigose). Iš viso bankai 2021 m. patyrė 66,7 mln. Eur išlaidų, susijusių su laikomu turtu, o palyginti su 2020 m., jos padidėjo net 24,2 mln. Eur, arba 56,8 proc.

Pasibaigus šalies ūkio suvaržymams, 2021 m. didėjo visuomenės ekonominis aktyvumas ir suteikiamų paslaugų apimtis, dėl to grynosios paslaugų komisinių pajamos vis didėjo ir jau viršijo prieš pandemiją buvusį lygį. Grynosios paslaugų bei komisinių pajamos 2021 m. padidėjo 25,4 mln. Eur, arba 10,9 proc., ir sudarė 258 mln. Eur. Tokį augimą labiausiai lėmė per metus 21,3 mln. Eur, arba 11 proc., išaugusios gautos pajamos, susijusios su mokėjimo paslaugomis, nes 2020 m. antrąjį ketvirtį šios rūšies pajamos buvo labai sumažėjusios dėl šalyje įvesto karantino ir reikšmingų veiklos ribojimų, be to, pastebėtina, kad 2021 m. antrąją pusę dėl ekonomikos augimo grynujų paslaugų ir komisinių pajamų apimtis dar labiau padidėjo.

6 pav. Pagrindinių pelno veiksnių pokyčiai per metus

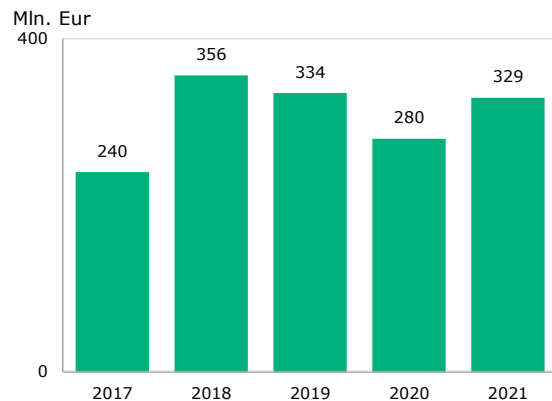
(2017–2021 m.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

7 pav. Bankų sektoriaus pelnas

(2017–2021 m.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Bankų administracinės išlaidos 2021 m. padidėjo 241,6 mln. Eur (64,3 %) ir sudarė 617,3 mln. Eur, tiesa, tokį augimą daugiausia nulėmė vieno rinkos dalyvio pastebimai padidėjusios administracinės išlaidos (kartu augo ir kitos pajamos), kurios anksčiau būdavo įtraukiamos į patronuojančiojo banko balansą. Pašalinus šį veiksni ir įvertinus veiklą pradėjusių bankų išlaidas, bankų administracinės išlaidos 2021 m., palyginti su 2020 m., padidėjo 33,8 mln. Eur (9,2 %), iš jų personalo išlaidos – 6,2 mln. Eur (3,1 %).

Labiausiai bankų pelną didinęs veiksnys – paskolų vertės sumažėjimo išlaidų atkūrimas, dėl kurio bankai 2021 m. gavo 2,3 mln. Eur pajamų, o 2020 m. patyrė 56,9 mln. Eur vertės sumažėjimo išlaidų. Paskolų vertės sumažėjimo išlaidų atkūrimą lėmė tai, kad praėjusiais metais gerėjo ekonomikos perspektyvos, o skolininkų rizika negražinti paskolų mažėjo.

2021 m. bankų efektyvumo rodikliai šiek tiek blogėjo, tačiau, palyginti su atitinkamais Europos Sąjungos (ES) šalių rodikliais, ir toliau buvo dideli. Nepaisant didėjusio pelno, bankų pelningumo ir efektyvumo rodikliai 2021 m. šiek tiek sumažėjo, o didžiausią įtaką tam padarė augusios tiek administracinės, tiek palūkanų išlaidos. Efektyvumo rodiklis, rodantis išlaidų ir pajamų santykį, 2022 m. sausio 1 d. sudarė 63,4 proc., per metus jo reikšmė padidėjo (pablogėjo) 12,1 proc. punkto. To priežastys yra susijusios su vieno iš bankų pasikeitusia praktika išlaidas įtraukti į vietos banko, o ne patronuojančiojo banko balansą. Prie mažesnio veiklos efektyvumo prisideda ir neseniai veiklą pradėję bankai, kurių veiklos išlaidos, kaip minėta, yra didesnės negu uždirbamos pajamos. Tačiau Lietuvos bankų sektoriaus efektyvumas ir toliau buvo pakankamai didelis, palyginti su kitų ES šalių bankų sektoriaus efektyvumu. Pagal 2021 m. trečiojo ketvirčio Europos bankininkystės institucijos (EBI) lyginamuosius duomenis³ į EBI imtį patenkantys Lietuvos bankai ir toliau buvo vieni efektyviausiai veikiančių iš visos ES šalių bankų sistemos.

Turto grąža per metus nepakito ir sudarė 0,82 proc., o nuosavybės grąža sumažėjo 0,35 proc. punkto – iki 10,36 proc.

³ EBI duomenys: <https://www.eba.europa.eu/risk-analysis-and-data/risk-dashboard>

SUKČIAVIMAI

2021 m. buvo didelio masto ir gerai organizuotų sukčiavimo atakų, nukreiptų į bankų klientus.

Lietuvos bankų asociacijos duomenimis, 2021 m. finansiniai sukčiai iš Lietuvos gyventojų ir įmonių išviliojo 10,2 mln. Eur. Labiausiai paplitę sukčiavimo būdai – telefoniniai skambučiai, prisistatant banko darbuotoju, SMS žinutės su aktyviomis nuorodomis, nukreipiančiomis į suklastotus bankų internetinės bankininkystės puslapius, sąskaitų užvaldymas, kai aktyvuojama nauja *Smart-ID* paskira, mokėjimo kortelės duomenų užvaldymas apsimetant prekių pirkėju ir nukreipiant pardavėją į suklastotas kurjerių tarnybų internetines svetaines ir kiti būdai.

Siekdami užkardyti šią veiką, bankai ėmėsi papildomų veiksmų: skelbė informaciją apie atakas, sudarė sąlygas nukentėjusiesiems greičiau pranešti apie sukčiavimo atvejus, pagerino tarpusavio veiksmus, siekdami operatyviau atsekti ir įšaldyti sukčių lėšas. Atakas greičiau suvaldyti padėjo glaudus institucijų bendradarbiavimas, kurį koordinavo įsteigtas naujas Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centras. Taip pat tęsiamos diskusijos dėl papildomų priemonių įgyvendinimo. 2022 m. sukčiavimų prevencijai Lietuvos bankas skirs daugiau dėmesio, kad bankai ir kiti rinkos dalyviai taikytų tinkamas sukčiavimo prevencijos priemones, o finansinių paslaugų vartotojai būtų deramai informuojami apie naujas kylančias grėsmes.

PRIEDAS. PAGRINDINIAI BANKŲ SEKTORIAUS RODIKLIAI⁴

1 lentelė. Pagrindiniai balanso ataskaitos straipsniai

Eil. Nr.	Rodiklis	2021 01 01, mln. Eur	2021 10 01, mln. Eur	2022 01 01, mln. Eur	Pokytis per ketvirtį, proc.	Pokytis per metus, proc.
1.	Turtas	37 745,4	40 599,4	42 839,6	5,5	13,5
1.1.	Skolos vertybiniai popieriai	1 829,1	2 946,3	3 164,1	7,4	73,0
1.2.	Nuosavybės vertybiniai popieriai	110,8	92,6	92,6	0,1	-16,4
1.3.	Išvestinės finansinės priemonės	58,7	75,4	57,6	-23,7	-1,9
1.4.	Grynieji pinigai	447,5	459,8	473,5	3,0	5,8
1.5.	Lėšos centriniuose bankuose	11 975,2	12 709,1	15 286,2	20,3	27,6
1.6.	Lėšos kredito įstaigose	3 349,7	2 747,5	942,7	-65,7	-71,9
1.7.	Klientams suteiktos paskolos (su lizingu)	19 554,2	21 206,3	22 469,9	6,0	14,9
1.7.1.	Valdžios sektoriaus institucijoms	342,4	339,2	348,4	2,7	1,7
1.7.2.	Kitoms finansų bendrovėms	525,2	710,0	828,6	16,7	57,8
1.7.3.	Ne finansų bendrovėms	7 800,7	8 424,2	9 236,3	9,6	18,4
1.7.4.	Namų ūkiams	10 886,0	11 732,9	12 056,6	2,8	10,8
1.7.4.1.	iš jų paskolos būstui įsigyti	8 816,7	9 535,9	9 819,2	3,0	11,4
1.8.	Kitos turto pozicijos	420,2	362,4	353,1	-2,6	-16,0
2.	Įsipareigojimai ir nuosavybė	37 745,4	40 599,4	42 839,6	5,5	13,5
2.1.	Centrinių bankų indėliai	179,6	1 626,5	1 619,9	-0,4	802,0
2.2.	Įsipareigojimai kredito įstaigoms	1 748,4	1 017,8	973,0	-4,4	-44,4
2.3.	Išvestinės finansinės priemonės	74,0	63,1	46,0	-27,1	-37,8
2.4.	Indėliai	31 861,6	33 363,8	35 107,4	5,2	10,2
2.4.1.	Valdžios sektoriaus institucijų	3 618,2	3 314,2	3 062,6	-7,6	-15,4
2.4.2.	Kitų finansų bendrovių	782,7	997,3	1 098,9	10,2	40,4
2.4.3.	Ne finansų bendrovių	9 496,6	9 443,7	9 744,1	3,2	2,6
2.4.4.	Namų ūkių	17 964,1	19 608,6	21 201,8	8,1	18,0
2.5.	Išleisti skolos vertybiniai popieriai	22,2	24,6	101,9	314,1	358,5
2.6.	Kitos įsipareigojimų pozicijos	1 420,5	1 860,3	2 214,8	19,1	55,9
2.7.	Nuosavybė	2 439,0	2 643,3	2 776,7	5,0	13,8

Šaltinis: Lietuvos bankas.

⁴ Bankams dėl svarbių prižasčių pakoregavus ataskaitas, apžvalgos duomenys po šios datos gali būti atnaujinami.

2 lentelė. Pagrindiniai pelno (nuostolio) ataskaitos straipsniai

Eil. Nr.	Rodiklis	2021 01 01, mln. Eur	2021 10 01, mln. Eur	2022 01 01, mln. Eur	Pokytis per ketvirtį, proc.	Pokytis per metus, proc.
3.	Einamųjų metų pelnas	279,7	247,2	328,9	-	17,6
3.1.	Grynosios palūkanų pajamos	526,0	382,6	521,2	-	-0,9
3.2.	Grynosios paslaugų ir komisinių pajamos	232,6	186,9	258,0	-	10,9
3.3.	Administracinės išlaidos	375,7	450,4	617,3	-	64,3
3.4.	Paskolų vertės sumažėjimas	56,1	-10,6	-2,6	-	-

Šaltinis: Lietuvos bankas.

3 lentelė. Kiti bankų veiklos rodikliai

Eil. nr.	Rodiklis	2021 01 01, proc.	2021 10 01, proc.	2022 01 01, proc.	Pokytis per ketvirtį, proc. p.	Pokytis per metus, proc. p.
4.	Kapitalo pakankamumo rodiklis	23,98	22,63	23,12	0,49	-0,86
5.	1 lygio kapitalo pakankamumo rodiklis	23,63	22,34	22,82	0,48	-0,81
6.	Padengimo likvidžiuoju turtu rodiklis	743,25	449,98	392,28	-57,70	-350,97
7.	Grynojo pastovaus finansavimo rodiklis	-	194,31	207,04	12,73	-
8.	Sverto rodiklis	7,44	6,75	6,46	-0,29	-0,98
9.	Grynoji palūkanų marža	1,58	1,31	1,31	0,00	-0,27
10.	Turto grąža	0,82	0,84	0,82	0,02	-0,00
11.	Nuosavybės grąža	10,71	10,83	10,36	-0,47	-0,35
12.	Efektyvumo rodiklis (EBI metodika)	51,27	63,23	63,35	0,12	12,08
13.	Neveiksnių skolų priemonės	1,28	0,78	0,66	-0,12	-0,62

Šaltinis: Lietuvos bankas.